

SZÁMOK ÉS NEVEK

– 1917 ... 2017

A számok misztikája

*„Mit 17 hat man noch Träume, da wachsen noch
alle Bäume in den Himmel der Liebe.“*

Alexandra

Életem algebrája: tizenhét voltam, amikor az 1917-es esztendő szinte üdvtörténeti jelentőségűvé vált az életemben, hiszen tizenhét évesen kezdtem hinni, hogy 1917 bizonyosan a világtörténelem döntő fordulata, és immár minden azon múlik, hogyan sikerül e fordulópont csodáját óvatosan, de mégis radikálisan kiterjeszteni az egész világra. Az 1917-es orosz forradalom a mindenre kiterjedő megváltás kezdete. Ezelőtt valami teljesen más misszióban hittem. A katolikus egyháztól kifejezetten idegenkedtem, tudniillik a falusi papunk egy hatalomőrült diktátor volt, ellenben gyermeklelkemet mély és meghitt viszony fűzte Jézushoz és mindenhez, ami isteni. Pap akartam lenni, de egészen másféle. Már tízévesen titokban miséket celebráltam, szerettem a titokzatos rituálékat, különös szenvedéllyel a papírt, kiváltképp a bibliák és misekönyvek vékony, selymes papírját. De tizenhét évesen Paulusból Saulussá váltam. Apám ekkor ötvenhárom éves volt, én magam 1953-ban születtem, ő pedig 1917-ben. Ez sokáig nem jelentett nekem semmit. Az apák elementáris jelenléttel bíró lények, olyan magától értetődőek, mint a levegő és az időjárás, a fogfájás vagy az éhség, elein-

te történetek és történelem nélkül. De ha a gyermek már nem gyermek, mégis rákérdez. Nagyjából tizenhét voltam, amikor borzongó csodálattal leesett nekem, hogy apám már élt, amikor 1917-ben Szentpéterváron világtörténelmet csináltak. Tehát élő, családi, teljességgel személyes kapcsolatba kerültem az októberi forradalommal, mintegy – igaz, kissé távoli – rokoni viszonyba. Libabőrös lettem a gondolattól, ámuldoztam, lelkesedtem.

Apám alapvetően nem mesélt semmit, saját magáról végképp nem. Ellenben a bátyja, aki 1913-ban született, alkalmanként előhívta az emlékeit, ő mesélte egyszer, hogy a vesztfáliai Arnsbergben, a katolikus Sauerland fölött protestáns-poroszhagyományokat követve uralkodó helyi kormányzatunk székhelyén az első világháború utáni zúrvarban alakult egy rövid életű Tanácsköztársaság. A nagy álom, hogy a mindenütt megalkuló tanácsok lendülete egész Európán és az egész földgolyón futótűzként terjed majd el, tehát ez az álom közvetlenül a saját portájuk tájékán vált egy rövid időre valósággá.

Egy örökkévalóságig tartott, amíg a megváltó 1917-es esztendő gondosan felépített mítoszát le tudtam építeni. Talán ez volt az illúziók és illúzióvesztések legnagyobb története, ami végigvonult az egész életemen, és bizonyos értelemben még ma is a része. A bolsevizmus tévelygései szörnyű bűncselekményekkel, áldozatokkal jártak, nem utolsósorban tabutémává tették és sárba tiporták a kapitalizmus meghaladásának esélyeiről való gondolkodást, még akkor is, ha számomra egyre nyilvánvalóbb, hogy a magántulajdon felhalmozódása egyre kevesebb kézben minden emberi társadalom katasztrófájához vezet. A mindenhol, különösen a jelenlegi Magyarországon tapasztalható barbárság e világméretű katasztrófa előjátéka, hiszen a globalizált kapitalizmus szisztematikusan destabilizálja uralmi zónájának peremvidékeit. E helyeken az ajtók tárva-nyitva állnak az önkény és a káosz előtt. Orbán Viktor ezen a parketten táncol. A világhelyzet a legsötétebb cinkosa. Tisztán magyar eszközökkel nem lehetne a baljós scenáriót ilyen drasztikus módon megrendezni. Más

országok más módon vesztik el az eszüket: Görögország, Olaszország, Spanyolország, Lengyelország... De minden bajnak azonos a gyökere: a peremvidékek szisztematikus destabilizálása, a gazdag társadalmakon belül is. A hatalmi központokban eufemisztikusan a többsebességes Európáról beszélnek. De valójában ez azt jelenti, hogy a gyenge országokat és vidékeket egyre gyorsabban letarolják, csak az erősek már nem akarnak ezért a könyörtelen letarolásért szégyenkezni.

Mindez nem utolsósorban Oroszország legendás 1917-es vörös októberének is a következménye. A szocializmus egyetlen, ráadásul több szempontból is elmaradott országban a terrort hordozza magában. Karl Marx ezt egészen pontosan tudta, számos tanítványa óvott a „félázsiai termelési mód” végzetes továbbélésétől. A történelem mégis úgy döntött, engedélyezi ezt az emberek millióin végzendő kísérletet. A terror mindmáig szomorú torát üli a gyermekek és unokák tetteivel, számos helyen csupán színt váltott, és nem is fog ez abbamaradni. Putyin üdvözli magyar barátait.

A búcsú 1917 mítoszától számos tévútra és kerülőútra vezetett engem, rányomta bélyegét az életemre.

Csak sokkal később vált tudatossá bennem, hogy apám születési dátuma, német és családi szemmel nézve, egy alig meghaladható katasztrófa. Az első világháború véres tragédiája ugyan nem érte el közvetlenül a falunk határát, a parasztudvar még a szükség idején is biztosította a táplálékot, de folyamatosan érkeztek a hírek az elesett katonákról, a mi családukban is; egy háborús gyerek mindig is háborús gyerek marad. A háború pedig háború marad. De még rosszabbá vált a helyzet. Ez a gyerek 1933-ban, Hitler hatalomra kerülésekor eszményi-fatális tizenhat éves. A sportőrült fiú természetesen áhítattal éli át tizenkilenc éves korában a berlini olimpia hamis bűvöletét. Lelkesedett. A háború kitörésekor, 1939-ben, huszonkét évesen pont érett az értelmetlen halál örületéhez, egyik frontról a másikra került, a repülőgépek lelövése mindennapos rutinjává vált. Túlélte,

1945-ben, huszonnyolc évesen angol hadifogságba esett, majd 1947-ben csonttá és bőrré soványodva tért vissza a faluba, immár harmincévesen.

A nevek misztikája

*„Meine Art Liebe zu zeigen, das ist ganz einfach
schweigen,
Worte zerstören, wo sie nicht hingehören.”*
Dalia Lawi

„17 Jahr, blondes Haar, so stand sie vor mir.”
Udo Jürgens

Soha életemben nem beszéltem apámmal annyit, mint ma. Nem nagy művészet, hiszen amint már mondtam, szerette a hallgatást. A hallgatás azonban súlyos nyelv. Egyetlen másik sem őrzi és kultiválja jobban a mítoszokat. A hallgató ember nagyon sokatmondó lehet. Mosolyának nagyobb a súlya, némelyik gesztusa kérdés és parancs lehet, a másik kérdés vagy kétely; a vaníliafagyi élvezete az elgondolkodtatóan magas vércukorszint ellenére a gyermeki meg gondolatlanság színjátéka; éjszaka a fotelben tévézve, röviddel adásidő vége előtt a táncoló ujjak ritmikus játéka a karfán a mindent elárasztó jókedv kifejezése; a szivar füstjelei békekötést jelentenek az életről, mindenféle búbánat ellenére. A mozdulatok és a tekintet melankóliája a legkifinomultabb érzékenység jele. E néma nyelvet nem mindig könnyű megérteni. Baráti körömben voltak olyanok, akiknek az apja büntetésből vagy megvetésből hallgatott. Én elégedett voltam a saját apámmal, mert nem gonoszságból hallgatott, hanem azért, mert hallgató ember volt. Afféle ellenállás volt ez élete elrabolt első harminc éve, a megerőszkolt, keserű, elvesztett idő miatt, talán kissé saját maga bűnösségének a beismerése, de ez most már mindörökké az ő titka marad. Nekem ez gyerekként jót tett, a hallgatás titka arra sarkallt, hogy a saját útjaimat keressem. Ő mindenestre nem akarta rám erőszakolni a maga útját, hiszen jól tudta, mennyi tévúton járt. Felszabadító érzés volt, hogy soha nem kérkedett a saját életével. Szégyellte magát a szörnyű háború mi-

att, minden részlete gyűlöletes volt a számára. A hőstetteire vonatkozó gyermeki kérdéseket egyenesen dühödten utasította vissza. A szép dolgokat persze ugyanennyire rejtegette. Csak véletlenül tudtuk meg, hogy egészen jó zongorista. Megdöbrentünk, amikor egy francia lányt franciául köszöntött. Nem beszélt, de ha a véletlen úgy akarta, akkor akár franciául is megszólalt... Legendás futballtudásáról is csak mások elbeszéléseiből szereztünk tudomást, ő maga soha nem dicsekedett vele. A hallgatás nagyon elegáns is tud lenni.

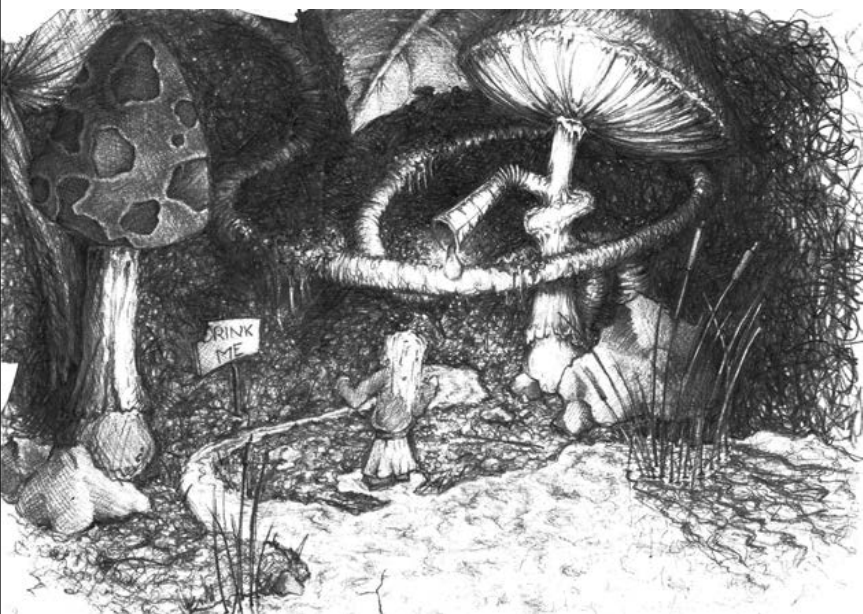
A nőknél aratott sikereiről is legendák keringtek. A szerelem a legmagasabb fokú tabutéma volt, még a hallgatásnál is jobban elhallgatott. Anyám másmilyen volt, ő szívesen beszélt, ha éppen volt bátorsága hozzá. Számára a háború volt a legnagyobb tabu. Egy szép, bár súlyos, boldog, bár tragikus titkot csak lassacskán adagolva mesélt el nekünk. Apámnak, Johannesnek három fivére volt. A legfiatalabbat Wilhelmnek hívták. Az elején még megkímélte őt a második világháború, túl fiatal volt még a halálhoz, tizenhét. A faluban feltűnt neki egy szépség, az anyám, „dein blonde Haar Margarete”, 1940-ben lehetett, a leány épphogy tizenhét éves. Wilhelm és Margarete – valami kialakult köztük, az, amit ma flörtnek neveznek, a faluban súlyos jelentéssel bírt. Amolyan eljegyzésféle. Komoly ígéret. A háború aztán drámai fordulatot hozott a szerelmi történetbe, a véletlenből villámgyorsan végzet és sors lett. Anyám mesélte, félig büszkén, félig szégyenkezve, de mindig elvörösödve, hogy a szerelem nagy kérdései miként váltak egyre élesebbé. Az idősebb Johannes hazatért szabadságra a frontról, és Margarete éppúgy elbűvölte őt is, mint Wilhelmet. Nem történt semmi rossz, Johannes nem udvarolt neki, megelégedett annyival, hogy belészerelmesedjen Margarete, a sötétszőke, karcsú lány alakjába. Ő maga az elején állítólag semmit nem vett észre. Ám a fivérek nem hagyták szó nélkül a dolgot. A hallgatag Johannes állítólag azt mondta öccsének: „Ha nem viszed gyorsan dűlőre a dolgot Margaretéval, akkor én megteszem.” Wilhelm nem sietett, Johannes

következő szabadságán már nem csupán pillantásokat váltottak egymással. Alighanem volt idő, amikor Margarete Johannessel és Wilhelmmel is csókolózott. Ám ekkor Margarete legjobb, de mint kiderült, hamis barát-nője, Hedi elárulta Wilhelmnek, hogy a huncut lány bizony Johannessel is bizalmas leveleket vált. Így a háború és a szerelem frontjai hamarosan összekeveredtek. Időközben Wilhelm is hadba vonult, örülten féltékeny lett, szenvedélyes dühében Hedwig felé fordult, aki nyilvánvalóan már eleve rég kinézte őt magának. E sauerlandi falusi jelmezbe bújt görög tragédia szomorú véget ért, de valahogy mégis *happy end*del. A fiatal Wilhelmet orosz földön szétszaggatta egy gránát, Johannes azonban a hadifogságból hazatért, és feleségül vette Margarete-t. Boldogok voltak egymással, négy gyerekük lett. Én második fiúgyerekként a Wilhelm nevet kaptam, apám ragaszkodott hozzá, holott anyám egyáltalán nem akarta. A nagy kérdéseket a szüleim magukkal vitték a sírba. Vajon a két fivér, Johannes és Wilhelm valaha is kibékült egymással? Vagy a szörnyű féltékenység örökre ellenséggé tette őket, akik valaha egymást kedvelték legjobban a testvérek között? Miért ragaszkodott apám a Wilhelm névhez? A rossz lelkiismerete miatt, hogy elvette öccsétől a szerelmét? Miért félt anyám a Wilhelm névtől? Neki is rossz volt a lelkiismerete, hogy két testvérnek egyszerre csavarta el a fejét? Ezek azok a kérdések, amelyek a holtakat életben tartják.

Nos, én magam immár 1953 óta hordom magamban ezt a történetet a saját vagy talán mégis inkább idegen nevemmel, ami miatt gyerekként amúgy is sokat szenvedtem, persze nem a dráma miatt, amelyet akkoriban természetesen nem ismertem. Vagy mégis? A gyerekek állítólag jobban érzékelik szüleik konfliktusait, mint ők maguk. Akkoriban senkit nem neveztek el Wilhelmnek, ma is alig valakit. A poroszok és németek utolsó császára elintézte ezt a nevet. Terhes dolog egy olyan nevet viselni, ami miatt az ember folyamatosan úgy gondolja, bocsánatot kell kérnie. Majd csak Goethe jelentett némi terápiás felszabadulást. Amikor huszonöt éves

koromban felfedeztem a *Werther* elképesztő minőségét, boldog, sőt, szinte büszke lettem, hogy én magam kaptam ezeket a csodálatos leveleket.

Mindazonáltal még mind a mai napig nyomaszt egy sírfelirat a falusi temetőben. A második világháború áldozatainak emlékére, akik valahol valamelyik fronton eltűntek,

1960-ban gránitból készült keresztet állítottak fel. Az egyik ilyen kővön az én nevem áll. Elmondták persze, hogy a sír üres, a szétzaggatott holttestet névtelen sírban valahol Oroszországban kaparták el, de ettől még nem lett jobb a kedvem. Van tehát egy üres sír, amelyik úgy tűnt, és úgy tűnik, név szerint rám vár.

A nevek történetének teljessé tételéhez sajnos egy másik sír is hozzátartozik, ami a jászberényi tanyavilág egyik csodálatos, elhagyatott temetőjében fekszik. A sír az apám nevét viseli, Johannes Droste, és második fiúgyermekünk fekszik benne, aki csak néhány napig élt, ma lenne huszonegy éves. Életemnek pont a jobb, boldog pillanataiban hiányzik nekem a fiam korábban soha nem ismert fájdalommal, mintha a testemet amputálták volna, s az élet az ő élete nélkül soha nem lehetne teljes. Hol maradt el ez a csöppnyi, meg sem élt élet? A bátyjában él tovább? Ben-

nem? Bennünk? Néha szemrehányásokat tesz magamnak, hogy szegény kicsi Johannest ezzel a névvel terheltem meg, pont úgy, ahogy nekem is terhet jelentett a saját nevem. De a Johannes név nekem nagyon is sokat jelent. Amúgy is minden ember továbbviszi a szülei titkait és kérdéseit. Ez már önmagában eléggé nehéz, tehát titokban és nagyon

óvatosan kell kezelni. Vissza kell fogni az akaratot, hogy az újszülött sorsába nehogy idegen önkényként szóljon bele. A nevek szárnyakat adhatnak, de túlságosan szűk páncéllá is válhatnak, amely gátolja a szabad lélegzést.

És mégis, minél öregebb leszek, annál egyértelműbben növekszik bennem a kedv és a képesség arra, hogy számomra fontos emberek meg nem élt életét magamban megéljem, így közelíthetek boldogan a saját életemhez. Az idegen sajátta válik, a saját idegenné. Bizonyára ezért beszélgetek mostanában oly sokat a harminc éve halott apámmal, aki soha nem mondott semmit. A legzárkózottabb ember, akit valaha ismertem, hirtelen beszélni kezdett. Kérdez. Felel. Ünnepléses pillanatok ezek. Kései boldogság.

Halottakkal beszélgetni afféle imádság.

Ezért a végére itt van egy, amely jámbor gyermekként olyannyira elbűvölt engem, és azóta számomra csak egyre fontosabbá vált. Természetesen János evangéliumából: „Kezdetben volt az Ige, az Ige Istennél volt, és Isten volt az Ige, (...) Föllépett egy ember, az Isten küldte, s János volt a neve. (...) Nem ő volt a világosság, csak tanúságot kellett tennie a világosságról. (...) S az Ige testté lett, és közöttünk élt.”*

(Jászberény, Újerdő 2017 júliusában)

MESÉS Péter fordítása

* János 1:1–14. (Az idézet a katolikus bibliafordítást követi.)